

OVAM.link

AFVAL-, BODEM- EN DUURZAAM MATERIALENBELEID
VOOR DE PROFESSIONAL

JANUARI 2024 - N° 45

België als voorzitter van de Raad van de EU

8

Update
Europees
afvalbeleid

13

Europese
bodemmonitorings-
richtlijn

16

Plastics
wereldwijd
aanpakken

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

be
EU
belgium24.eu

Vlaanderen
is materiaalbewust

Internationale voortrekkersrol

Beste lezer,

Het is zover: na een maandenlange voorbereiding is België nu voorzitter van de Raad van de Europese Unie, tot eind juni 2024. De OVAM zet al lang in op een internationale werking voor een duurzaam afval-, materialen- en bodembeheer binnen een circulaire economie. Circulaire economie overstijgt immers de geografische grenzen. Vlaanderen kan die overgang niet alleen verwezenlijken, dus is het noodzakelijk dat we ons beleid ook een nadrukkelijke internationale dimensie geven. Daarom nemen we op internationaal en Europees vlak een voortrekkersrol op.

En daar zit een mooie opportuniteit in als voorzitter van de Raad van de Europese Unie (zie p. 4). Want als voorzitter kunnen we de Europese beleidsagenda beïnvloeden door het Vlaamse beleid naar boven te trekken. We willen onze stempel drukken op de thema's die de OVAM aanbelangen: duurzaam materialenbeheer, bodemsanering en circulaire economie. Bovendien wordt België voorzitter van de Raad van de EU op een interessant moment, vlak voor de Europese verkiezingen in juni. Het is belangrijk om bepaalde dossiers af te ronden voor de verkiezingen. Voor dossiers die over de verkiezingen worden getild, kunnen we alvast draagvlak creëren.

Deze editie van OVAM.link gaat uitsluitend over het Europees voorzitterschap: wat houdt het precies in om voorzitter van de Raad van de Europese Unie te zijn, welke rol speelt de OVAM en welke thema's zullen bovenaan de agenda staan?

Het belooft een fascinerende en drukke eerste helft van 2024 worden, maar als administrateur-generaal van de OVAM heb ik er alle vertrouwen in dat dat goed komt. Samenwerking en gedrevenheid zitten immers in het DNA van de OVAM en laat dat net twee waarden zijn die goed van pas zullen komen tijdens dit voorzitterschap.

Veel leesplezier!

WERNER ANNAERT
Administrateur-generaal van de OVAM

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever en hoofdredacteur

Ine Wenmaekers

Redactieraad

Ine Wenmaekers, Sofie Bouteligier,
Jan Verheyen, Pieter Vervinckt,
Elizabeth Cazaerck

Redactieadres

OVAM, Stationsstraat 110,
2800 Mechelen, ovam.link@ovam.be

Foto's

Klikfabriek/De Watergroep, OVAM,
Adobe Stock, Europese Unie

Redactie en realisatie

www.wearepantarein.be

Wettelijk depotnummer

D/2023/5024/19

Oplage

2725 ex.

De meningen die derden in dit magazine vertolken, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de OVAM. Gegevens uit dit magazine mag u overnemen mits de bron wordt vermeld. De OVAM en de bij deze uitgave betrokken redactie en medewerkers aanvaarden geen aansprakelijkheid voor gevolgen die zouden kunnen ontstaan uit het gebruik van in deze uitgave opgenomen informatie.

MEER WETEN?

De OVAM is geïnteresseerd in uw vragen, opmerkingen en suggesties.

Schrijf ons via

ovam.link@ovam.be

 facebook.com/ovam.be

 [@OVAMVL](https://twitter.com/OVAMVL)

 linkedin.com/company/ovam

EU-VOORZITTERSCHAP

- 4 België als voorzitter van de Raad van de EU
- 20 Dé evenementen van ons voorzitterschap

AFVAL RECYCLEREN

- 8 Een update van het Europese afvalbeleid

DUURZAAM MATERIALENGEBRUIK

- 16 Op weg naar een wereldwijde aanpak van plastics

GEZONDE BODEM

- 13 De Europese bodemmonitoringsrichtlijn

CIRCULAIRE ECONOMIE

- 18 UNEA-6: een circulaire aanpak voor de triple crisis

BELGIË ALS VOORZITTER VAN DE RAAD VAN DE EU, WAT HOUDT DAT IN?

Van 1 januari tot en met 30 juni 2024 is België voorzitter van de Raad van de EU. In die maanden moeten we als een neutrale bemiddelaar optreden in het besluitvormingsproces. Tegelijk is het voorzitterschap een uitgelezen kans om het Europese niveau dichter bij de burger te brengen.

Op 1 januari 2024 droeg Spanje het voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie aan België over. In die Raad zetelen per beleidsdomein de bevoegde ministers van alle 27 lidstaten, met om de zes maanden een ander land als voorzitter. Samen met de Europese Commissie en het Europees Parlement vormt de Raad de institutionele driehoek waarbinnen nieuwe wetgeving tot stand komt. De Commissie heeft daarbij het recht op initiatief en kan dus nieuwe wetsvoorstellen lanceren. Het Parlement en de Raad houden los van elkaar debatten over die voorstellen om tot een eigen standpunt te komen. Dan volgen trilogieën: gesprekken tussen de Commissie, het Parlement en de Raad om tot een finaal compromis te komen. Het resultaat is een wetgevende tekst die de lidstaten implementeren in hun nationaal beleid.

Sofie Bouteligier, hoofd Internationaal Beleid bij de

OVAM: "Onder normale omstandigheden verdedigt elke lidstaat zijn eigen nationale belangen tijdens de debatten in de Raad. Als voorzitter zetten we tijdelijk een andere pet op: dan willen we compromissen vinden tussen de lidstaten. Hetzelfde geldt voor de rol van de OVAM in dat proces. Wij zijn voornamelijk betrokken bij de Raad van ministers van Leefmilieu. Als zij een wetsvoorstel bespreken, zijn er eerst raads werkgroepen waarin experts de technische kant van het voorstel bespreken. De OVAM levert die experts voor thema's waarin wij de lead hebben, zoals afvalbeheer, bodemsanering of circulaire economie. Normaal coördineren we dan het Belgische standpunt, nu zullen we vooral aan een compromis tussen de lidstaten werken."

Hoe kan het voorzitterschap bijdragen aan een compromis tussen de leden van de Raad?

Bouteligier: "De voorzitter moet een *honest broker*, een neutrale bemiddelaar zijn. Het is niet de bedoeling om de eigen visie door te duwen. Een voorstel kan maar slagen als alle lidstaten mee aan boord zijn. Dan helpt het als ze duidelijk zien dat er gewerkt is om het voor iedereen aanvaardbaar te maken. We nemen daarom al maanden op voorhand een constructieve houding aan om dat vertrouwen op te bouwen, en we trachten de posities van de andere lidstaten te begrijpen. Zeker nu er in juni Europese verkiezingen aankomen, is dat belangrijk. Als we in bepaalde dossiers willen landen voor de verkiezingen, wat is er dan mogelijk? Dat kom je enkel te weten via informele contacten. De Commissie en het Parlement bevragen ons ook over welke dossiers nog af geraken en welke we over de verkiezingen zullen moeten tillen." ▶

"Europa kan een gelijk speelveld creëren voor bedrijven"

Sofie Bouteligier, OVAM

- ▶ “Tegelijk is het een opportuniteit, voorzitter zijn vlak voor de verkiezingen. We kunnen nu al de volgende legislatuur beïnvloeden, want de mensen in de administratie blijven grotendeels dezelfde. Het zijn zij die mogelijke wetgevende voorstellen van een volgende Europese Commissie voorbereiden. Daarom organiseren we tijdens ons voorzitterschap ook events en workshops (zie p. 20) waarbij we lidstaten, medewerkers van de Europese Commissie en het Europees Milieugentschap en belanghebbenden samenbrengen rond onderwerpen zoals afval- en bodembeleid of circulaire economie. Zo kunnen we ideeën naar voren schuiven en een draagvlak creëren. Er liggen nogal wat thema’s op tafel die voor Vlaanderen en de OVAM heel belangrijk zijn en waar wij waardevolle expertise kunnen delen met de betrokkenen, zoals de toekomst van het Europese afvalbeleid, de transitie naar een circulaire economie en nieuwe zorgwekkende stoffen in de bodem.”

Welke andere rollen zal België als voorzitter vervullen?

Bouteligier: “Voor de grote internationale dossiers zullen we delegaties afvaardigen om samen met de Commissie de EU en haar lidstaten te vertegenwoordigen. De OVAM zal op die manier aanwezig zijn bij de onderhandelingen over de afvaltransporten in het kader van het Verdrag van Bazel (zie p. 11), de tweejaarlijkse wereldwijde vergadering van de ministers van Leefmilieu (UNEA, zie p. 18) en de onderhandelingen voor het internationale verdrag over plasticvervuiling (INC, zie p. 16). In de andere richting is het voorzitterschap een goed moment om de EU dichter bij de burger te brengen. Er zijn al veel steden en gemeenten die iets rond het voorzitterschap organiseren. Bij de OVAM doen we dat ook, onder meer met onze podcast.”

Tijd voor een EU-grondstoffenwet?

Ondanks alle goede voornemens en initiatieven neemt het gebruik van primaire grondstoffen alleen maar toe. Waar een gemiddelde EU-inwoner in 1990 nog 8,1 ton materialen verbruikte, was dat in 2021 al opgelopen tot gemiddeld 14,1 ton per persoon. Op die manier overschrijdt de EU de grenzen van onze planeet. Tulip Consulting, een adviesbureau gespecialiseerd in duurzame handelswetgeving, onderzocht in opdracht van de OVAM op welke manier de EU daar verandering in kan brengen.

De nood is hoog

Colette van der Ven, oprichter en directeur van Tulip Consulting: “Het EU-actieplan voor de circulaire economie is ambitieus, maar nog niet voldoende. Nu zet de EU vooral in op afval verminderen en recycleren: twee maatregelen die aan het einde van de keten komen. We missen nog voorstellen voor het begin van de keten: hoe kunnen we de consumptiezijde aanpakken, zodat we in onze behoeften voorzien, maar met minder grondstoffen?”

Nochtans vormt het inefficiënte en overmatig gebruik van grondstoffen de kern van grote milieu-uitdagingen. De keten van ontginning tot afvalverwerking is

bijvoorbeeld verantwoordelijk voor 90 % van het wereldwijde biodiversiteitsverlies en 50 % van de uitstoot van broeikasgassen. “Momenteel bestaan er veel versnipperde initiatieven. Een nieuwe wet die de hele keten omvat is van cruciaal belang voor de klimaatstrategie, want ook de duurzame transitie vraagt veel grondstoffen, bijvoorbeeld om batterijen te maken.”

Het debat aanzwengelen

Tulip Consulting bestudeerde bestaande initiatieven in EU-lidstaten en de Europese klimaatwet – de wet die de langetermijndoelstelling van het EU-klimaatbeleid wettelijk verankert – en putte daar inspiratie uit voor een potentieel nieuw wetgevend kader. Zo raadt het bureau aan om een target te definiëren en de materialenvoetafdruk van de Europese consumptie te monitoren. Daardoor kan er naar de hele keten gekeken worden, vanaf ontginning over productie tot consumptie en einde levensfase. Dat toont dat de Europese impact verder reikt dan de Europese grenzen. Veel grondstoffen en producten worden immers van buiten de EU geïmporteerd. Daarbij mag de impact van vier aspecten zeker niet ontbreken: het verlies van biomassa (bijvoorbeeld door bomenkap of voedselverliezen), de uitstoot van broeikasgassen, en het gebruik van mineralen en metalen.

De podcastaflevering over het EU-voorzitterschap en de rol van de OVAM vindt u hier:

“Mensen zien Europa soms als de grote regelneef. Terwijl de mensen net baat hebben bij het feit dat de lidstaten gezamenlijk afspraken maken over hun wetgeving. De EU kan haar grote, eengemaakte markt aanwenden om veel grotere stappen te zetten dan Vlaanderen of eender welke lidstaat alleen. Europa kan een gelijk speelveld creëren en zo bedrijven aanzetten om duurzaam en maatschappelijk verantwoord te handelen, zonder dat hun concurrenten daarvan misbruik maken. Voor de ondernemers zelf is dat ook interessant. Als elk land andere regels bedenkt, is het voor bedrijven veel moeilijker functioneren binnen Europa. Zoiets als het recht op herstel is als land apart veel moeilijker te organiseren. Maar als alle Europese lidstaten hun krachten verenigen, komen we tot betere oplossingen, zowel voor burgers als voor bedrijven.”

“Wat nog ontbreekt, is een bindende doelstelling om minder grondstoffen te gebruiken”

Colette van der Ven,
Tulip Consulting

“Een hele uitdaging”, zegt van der Ven. “Daarom stellen we complementair aan de bindende wet een implementatiekit voor, gelijkaardig aan het bestaande Fit for 55-pakket (een reeks voorstellen om de netto-uitstoot van broeikasgassen in de EU tegen 2030 met ten minste 55 % te verminderen, red.).” De wet in de praktijk brengen kan op verschillende manieren. Sectorspecifieke regelgeving en een ‘materiaalbudget’ per lidstaat zijn bijvoorbeeld mogelijkheden, stelt de studie. “Bovenal is een verandering in denkwijze nodig. De overstap naar elektrisch rijden is bijvoorbeeld een goede evolutie om de uitstoot te verminderen, maar elektrische wagens vragen ook veel grondstoffen. Investeren in autodelen en openbaar vervoer zijn nog betere alternatieven.”

Wereldwijde impact

Er bestaat nog geen internationaal akkoord, dus de EU heeft de kans om die pioniersrol te vervullen en haar aanpak uit te dragen. Als ze eerst de materialenvoetafdruk van de eigen consumptie aanpakt, is dat alvast een sterk signaal. Anders omgaan met grondstoffen omvat ook het aspect van een rechtvaardige transitie. “Om de basisnoden van iedereen op onze planeet te vervullen, zullen de welvarende landen hun consumptie moeten verminderen”, besluit van der Ven. De EU kan ook ontwikkelingslanden steunen in hun overstap naar een circulaire economie.

Rol van België en de OVAM

Op het vlak van consumptie doet België het beter dan het Europese gemiddelde, met 1,1 ton minder materiaalverbruik per persoon. België, Oostenrijk en Finland zijn koplopers in de circulaire economie. “Wat echter nog ontbreekt, is een bindende doelstelling om minder grondstoffen te gebruiken. EU-wetgeving kan daar een verschil maken om de inzet van grondstoffen fundamenteel te herdenken.”

Tijdens het voorzitterschap van de Raad van de EU zal België een lager grondstofgebruik en meer circulariteit als prioriteiten beschouwen, op aansturen van onder andere de OVAM.

EEN UPDATE VAN HET EUROPESE AFVALBELEID

Als voorzitter van de Raad van de EU werkt België onder meer aan een herziening van de Kaderrichtlijn Afvalstoffen, een update van het Verdrag van Bazel en een nieuwe verordening voor afgedankte voertuigen.

Het afval van gisteren is niet hetzelfde als het afval van morgen. Ook de manieren waarop we met dat afval omgaan en het proberen te voorkomen, veranderen aan een snel tempo terwijl we werken aan de overgang naar een circulaire economie. Omdat het Europese afvalbeleid mee evolueert, gaat België tijdens zijn voorzitterschap met drie grote opdrachten aan de slag. De OVAM maakt telkens deel uit van het voorzitterschapsteam, zowel op Europees als op internationaal vlak.

Kaderrichtlijn afvalstoffen (KRA): herziening nodig

Sofie Bouteligier, hoofd team Internationaal

Beleid bij de OVAM: “Aan het begin van de zomer heeft de Commissie een voorstel gelanceerd dat focust op voedselverlies en textiel. Het gaat om een gerichte herziening van de Europese Kaderrichtlijn Afvalstoffen (KRA), die dringend nodig is. In 2018 werd besloten dat lidstaten vanaf 2025 textiel selectief moeten inzamelen. Nu moeten we afspraken maken en maatregelen treffen om dat te ondersteunen: denk bijvoorbeeld aan een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) voor textiel om die inzameling te financieren. Daarnaast zijn er ook eenduidige regels nodig over sorteren en over wat en hoe je mag exporteren. Op het vlak van voedselverlies gaan de onderhandelingen over welke doelstellingen

we aannemen en welke maatregelen nodig zijn om ze te halen. Een concrete en wettelijk bindende target verbinden aan een preventiemaatregel gebeurt nog niet voor veel afvalstromen. Die onderhandelingen zullen nog wat tijd vragen, maar voor ons is het een belangrijk dossier. We gaan er dus zeker sterk op inzetten.”

“Maar we kijken ook al vooruit naar andere uitdagingen. Daarom organiseren we aan het einde van ons voorzitterschap, los van de onderhandelingen, een aparte workshop. Daarin zullen we focussen op andere thema's waarvan we willen dat de Commissie er tijdens de volgende legislatuur (*in juni zijn er Europese verkiezingen, red.*) aan zal werken. Het is een workshop op uitnodiging, vooral bedoeld voor leden van de Commissie, het Europees Milieuagentschap, de 27 EU-lidstaten en de meest relevante Europese sectorfederaties. Samen willen we ideeën uitwisselen ▶

“Er zijn eenduidige regels nodig over sorteren en over wat en hoe je mag exporteren”

Sofie Bouteligier, OVAM

► en al nadenken over hoe we de KRA verder kunnen versterken, vooral op het vlak van preventie. Het is ook nodig om de afvalhiërarchie te verfijnen, want zowel de materialen als de verwerkingsmogelijkheden veranderen. Waar hoort bijvoorbeeld chemische recyclage thuis? Het onderscheid tussen afval en grondstof is ook toe aan een debat. Verder zal de workshop ingaan op goede praktijken voor bioafval, nu de inzameling verplicht wordt. En wat kunnen we wel en niet recyclen, rekening houdend met nieuwe zorgwekkende stoffen zoals PFAS? Welke plaats heeft verbranding in de circulaire economie? De Commissie werkt al aan een omvattende evaluatie van de KRA. Met deze workshop willen we aanbevelingen formuleren voor de volgende Commissie en alvast het draagvlak voor een ruimere herziening creëren bij lidstaten en stakeholders.”

Voertuigen op het einde van hun leven: van richtlijn naar verordening

Lies Verlinden, beleidsmedewerker team

Productketens bij de OVAM: “De automobiellindustrie is een van de grootste verbruikers van primaire grondstoffen zoals staal, aluminium, koper en kunststoffen. Tegelijk worden er elk jaar zes miljoen voertuigen afgedankt in Europa. De sector heeft dus een grote voetafdruk, maar ook veel circulair potentieel. Daarom heeft de Commissie een voorstel gedaan om twee bestaande richtlijnen, rond de typegoedkeuring van motorvoertuigen inzake herbruikbaarheid, recycleerbaarheid en mogelijke nuttige

“De automobiellindustrie heeft een grote voetafdruk, maar ook veel circulair potentieel”

Lies Verlinden, OVAM

toepassing (door ingewijden de 3R-goedkeuring genoemd, waarbij de r staat voor reusability, recyclability and recoverability, red.) enerzijds en afgedankte voertuigen anderzijds, te vervangen door één verordening die beide bundelt. Die zou rechtstreeks van toepassing zijn op alle lidstaten en moet dus niet meer vertaald worden naar nationale wetgeving. Op die manier is de wetgeving zoveel mogelijk gelijk in alle lidstaten en ontstaat er een groot, gelijk speelveld. De verordening moet de overgang naar een circulaire economie faciliteren en richt zich dus op alle levensfasen, van ontwerp tot afdanken en recyclen. De OVAM is aangeduid als Belgische piloot in dat herzieningsproces. Tijdens het Belgische voorzitterschap zal de OVAM de Raad van de Europese Unie voorzitten bij de bespreking van die verordening, samen met de permanente vertegenwoordiging van België. Het is dan de taak van de OVAM om tot een compromis te komen tussen de 27 lidstaten, dat vervolgens kan dienen als raadsstandpunt.”

“In het huidige voorstel zitten belangrijke elementen voor iedere levensfase van een voertuig. De Commissie wil circulair ontwerp en productie aanmoedigen. Op korte termijn gaat dat bijvoorbeeld over duidelijke instructies voor demontagebedrijven die onderdelen vervangen of verwijderen. Op middellange termijn wil de Commissie onder meer een voertuigpaspoort invoeren en de berekeningswijze voor recycleerbaarheid en herbruikbaarheid bijstellen. Daarnaast komt er een minimaal (verplicht) percentage aan gerecycleerd materiaal bij de productie. Maatregelen voor de levensfase van een voertuig gaan over het stimuleren van hergebruik, herfabricage en *refurbishment* van voertuigonderdelen. Die onderdelen kunnen bij herstel en onderhoud ingezet worden.”

“Tweedehandsvoertuigen die niet rijklaar zijn, mogen niet meer geëxporteerd worden buiten de Europese Unie. Op het einde van de keten zijn ook de inzameling en verwerking van afgedankte voertuigen belangrijke punten. Dat gaat concreet over het traceren van autowrakken en het stimuleren van bedrijven om meer en kwalitatief beter materiaal terug te winnen bij de verwerking. Er is ook aandacht voor governance, met bijvoorbeeld een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid gekoppeld aan bijkomende doelstellingen en verplichtingen. Tot slot wil de Commissie het toepassingsgebied van de huidige richtlijn fors uitbreiden. Nu slaat die enkel op personenwagens en lichte vracht. Daar moeten ook vrachtwagens, bussen en motorfietsen bijkomen. Zo vangen we nog meer materialen en vergroten we dus het milieueffect.”

Het Verdrag van Bazel: na 30 jaar aan een update toe

Ann De Jonghe, beleidsmedewerker team Internationaal Beheer bij de OVAM: "Het Verdrag van Bazel is een internationaal verdrag over het grensoverschrijdend transport van gevaarlijk afval. Het kwam tot stand nadat er in de jaren 80 enkele schandalen aan het licht kwamen, waarbij gevaarlijk afval naar ontwikkelingslanden en het voormalige Oostblok werd afgevoerd zonder dat het er milieuverantwoord werd verwerkt. Ondertussen is het verdrag al meer dan dertig jaar oud en enkele onderdelen zijn aan herziening toe. Dat staat gepland voor de volgende conferentie in mei 2025, die we zullen voorbereiden op de Open-ended Working Group (OEWG) in juni 2024. Die OEWG valt tijdens het Belgische voorzitterschap. Dat wil zeggen dat wij het Europese standpunt zullen voorbereiden, en namens de EU en haar lidstaten zullen onderhandelen, samen met de Europese Commissie."

"Een belangrijke herziening die op tafel ligt is een herziening van de kennisgevingsprocedure. Die bepaalt dat voor elk grensoverschrijdend transport de goedkeuring van minstens twee landen nodig is: de verzender en de ontvanger. Daar kunnen eventueel ook de transitlanden bijkomen. De procedure is meer dan dertig jaar oud en er zijn wel wat problemen mee. In de EU hebben we die kennisgevingsprocedure zojuist geoptimaliseerd bij de herziening van de EU-verordening overbrenging van afval (EVOA). We hopen dat een aantal verbeteringen ook op internationaal niveau kunnen doorgevoerd worden. Hetzelfde geldt voor een aantal

"Nieuwe technieken om afval te verwerken staan er niet in"

Ann De Jonghe, OVAM

wettelijk bindende bijlagen van het verdrag die we willen updaten. In het bijzonder gaat het over annexen 1, 3 en 4. Annex 1 is een lijst die categorieën van verschillende afvalstromen beschrijft, terwijl annex 3 gevaarlijke eigenschappen opsomt. Als je beide combineert, kun je zeggen of iets een gevaarlijke afvalstof is of niet. Maar sinds hun creatie zijn er best wel wat gevaarlijke stoffen bijgekomen, zoals PFAS. Annex 4 is een lijst met mogelijke verwerkingsmethodes voor afval. Maar omdat die ook dertig jaar oud is, staan nieuwe technieken – zoals pyrolyse om plastic te verwerken – er niet in. Iedereen is het erover eens dat die herzieningen nodig zijn, maar over de concrete invulling zijn we al bijna tien jaar aan het onderhandelen."

"De onderhandelingen tijdens de OEWG in juni 2024 zullen bepalend zijn of we in 2025 beslissingen kunnen nemen en belangrijke stappen vooruit kunnen zetten in de modernisering van het Verdrag van Bazel. Als Belgisch voorzitter stellen we alvast alles in het werk om er zo veel mogelijk uit te halen. We gaan met een team van zes mensen, afkomstig uit de verschillende gewesten en hebben al de nodige voorbereidingen achter de rug. We zijn er klaar voor."

RACE VOOR DE BODEM

De Europese bodemmonitoringsrichtlijn

Een Europese bodemmonitoringsrichtlijn zou een gelijk speelveld moeten creëren om onze bodem beter te beschermen en te herstellen.

Meer dan 60 % van alle bodems in Europa is er slecht aan toe en de toestand gaat nog steeds de verkeerde kant uit. Die evolutie heeft een enorme impact op onze samenleving, want een gezonde bodem is cruciaal voor allerlei dingen: van voedselvoorziening, waterveiligheid en biodiversiteit tot zelfs de opslag van koolstof en stikstof. De kostprijs van bodemdegradatie bedraagt voor de Europese Unie alleen al meer dan 50 miljard euro per jaar. Een Europese bodemmonitoringsrichtlijn invoeren is dan ook een prioriteit in het kader van de Europese Green Deal en de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030. Op 5 juli 2023 lanceerde de Commissie haar voorstel.

Victor Dries, beleidsmedewerker team Internationaal Beheer bij de OVAM: “De bodemmonitoringsrichtlijn wordt een belangrijk dossier voor het Belgische voorzitterschap van de Raad. Het doel is om een raads-

positie te vinden. Dat is een compromistekst tussen alle lidstaten, die het mandaat vormt waarmee de voorzitter van de Raad gaat onderhandelen met het Parlement en de Commissie, de zogenaamde triloog. Pas als die drie partijen overeenkomen, is er een definitieve richtlijn die de lidstaten dan moeten implementeren en uitvoeren. We willen zo ver mogelijk vorderen, want als er een nieuw Parlement en nieuwe Commissie komen, weet je niet of die de draad weer willen oppakken. Een vorige poging in 2007-2008 was al ver gevorderd, maar liep uiteindelijk toch spaak. Dus er zijn geen garanties.”

Hoe ziet dat proces er nu uit?

Dries: “Spanje, de vorige voorzitter, hield al raads werkgroepen, waarin experts van de verschillende lidstaten onderhandelen en vragen kunnen stellen aan de Commissie. Dat werk zullen wij verderzetten en hopelijk ▶

“Een ander belangrijk doel is om het algemene bewustzijn rond het belang van bodemkwaliteit te vergroten”

Victor Dries, OVAM

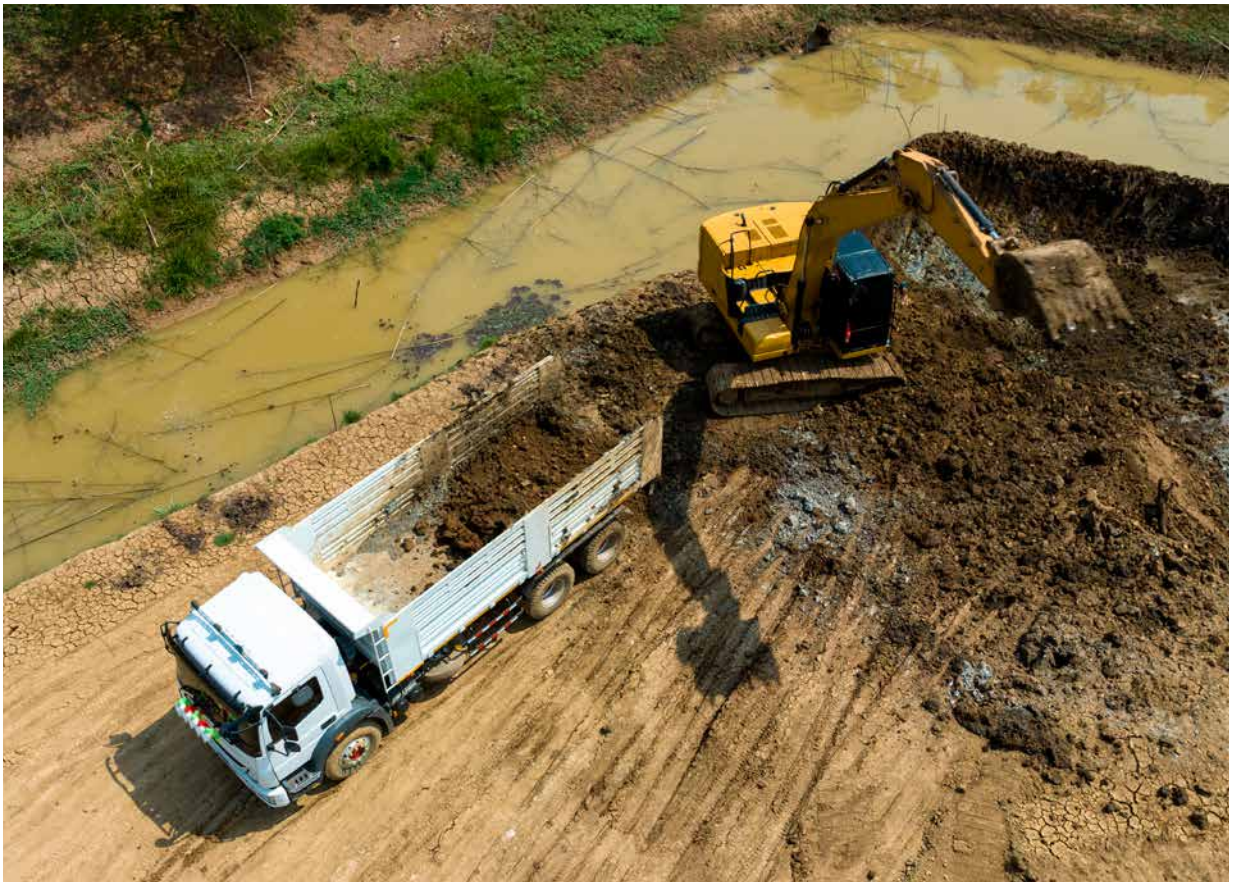
- afronden. De OVAM zal ondersteuning bieden aan het Belgische voorzitterschapsteam voor dit dossier als het gaat over onze *core business*: bodemverontreiniging en -sanering. Dus we volgen de onderhandelingen altijd nauw op en achter de schermen werken we mee aan compromisvoorstellen, het herschrijven van teksten, de contacten met andere lidstaten ...”

Wat wil de EU met de bodemmonitoringsrichtlijn bereiken?

Dries: “Het voorstel is vooral gericht op het monitoren van bodemkwaliteit en op programma’s om de kwaliteit te verbeteren en de bodem te beschermen. Daar hoort ook een hoofdstuk over verontreiniging bij. Lidstaten zullen programma’s moeten uitwerken om risicolocaties te onderzoeken en eventuele problemen aan te pakken. Het is belangrijk dat er een minimum aan spelregels komt. In sommige lidstaten zijn bedrijven verplicht om goed zorg te dragen voor de bodem. Ze mogen geen verontreiniging veroorzaken en als dat toch gebeurt,

zijn ze verplicht om die te saneren. Maar ongeveer de helft van de lidstaten heeft zo geen regelgeving. Daar moeten bedrijven die kosten niet maken en als ze een verontreiniging veroorzaken, draait iemand anders ervoor op. Dat is een oneerlijk concurrentievoordeel ten opzichte van bedrijven die wel zorgzaam met de bodem omspringen. Die lat willen we gelijk leggen voor heel Europa.”

“Een ander belangrijk doel is om het algemene bewustzijn rond het belang van bodemkwaliteit te vergroten, zowel bij de gewone burger als bij specifieke belanghebbenden zoals landbouwers. Lidstaten moeten daarvoor inspanningen leveren, maar die zijn nog niet concreet omschreven in het voorstel. In Vlaanderen doen we dat wel al systematisch. De OVAM heeft al campagnes gevoerd zoals de Grote Grondvraag of Pol de Mol en recent nog de nieuwe campagne Bodemkwaliteit.be. Ook op het vlak van bodemverontreiniging staan wij al ver. Die expertise zullen we dus zeker bijdragen aan het besluitvormingsproces.”

Informele uitwisseling op het Common Forum on Contaminated Land

Tijdens het Belgische voorzitterschap van de Raad van de EU zullen de drie gewesten medeorganisatoren zijn van een hele week gewijd aan bodemverontreiniging.

Van 11 tot 15 maart 2024 is het bodemweek in Brussel. Die begint met het tweedaagse Common Forum on Contaminated Land (zie ook p. 20), waar Europese beleidsmakers samenkomen om ervaringen en expertise uit te wisselen over alles wat met bodemverontreiniging te maken heeft.

Johan Ceenaeme, stafmedewerker afdeling Bodembeheer bij de OVAM: "Het Common Forum is een informele groep waar niet alleen lidstaten van de EU, maar bijvoorbeeld ook Noorwegen en Zwitserland aan deelnemen. Ze komen twee keer per jaar samen in een ander gastland. De vorige editie ging door in Bilbao, nu is het aan ons. De organisatie ligt in handen van een vast secretariaat, samen met onze drie Belgische gewesten, omdat bodemverontreiniging een gewestelijke bevoegdheid is."

"Op de eerste dag zullen we het Belgische beleid toelichten vanuit de drie gewesten. Tijdens dag twee zijn er werkgroepen rond onderwerpen als PFAS, nieuwe Europese regelgeving en ontwikkelingen in risico-evaluatie. Op 13 maart organiseren we een workshop en keynotes met dezelfde partijen en het Network for Industrially Contaminated Land in Europe (NICOLE). Dat zijn de stakeholders uit de

private sector, zoals bodemexperts en aannemers die saneringen doen. Dan zal het gaan over de toekomst van bodemsanering."

ENSOR 5

"In de eerste helft van de week is de OVAM telkens betrokken bij de organisatie als Vlaamse vertegenwoordiger. Tijdens de twee laatste dagen organiseren we op eigen initiatief nog de vijfde editie van ENSOr. Dat is een gratis congres mede georganiseerd door EmConSoil, het internationale netwerk rond nieuwe zorgwekkende stoffen, opgericht door de OVAM. Deze editie is gewijd aan diffuse verontreiniging, bijvoorbeeld PFAS-verontreiniging in de bodem of het grondwater die niet afkomstig is van één bepaalde fabriek, maar van vele kleine bronnen."

"De deelnemers en specifieke onderwerpen variëren doorheen die hele bodemweek, maar het doel is telkens uitwisseling. De mensen van de Europese Commissie die aan de basis liggen van het voorstel van de bodemmonitoringsrichtlijn, waren bijvoorbeeld aanwezig in Bilbao om dat toe te lichten. De OVAM organiseerde er een meeting van het PFAS-expertteam. Er is een grote behoefte aan uitwisseling. Beleidsmakers willen van elkaar horen hoe ze normen opstellen, verontreinigde sites inventariseren, saneringen opzetten ... Tegelijk is het een gelegenheid om vanuit een informele hoek te werken aan een consensus over de bodemmonitoringsrichtlijn."

"Er zijn werkgroepen rond onderwerpen als PFAS, nieuwe Europese regelgeving en ontwikkelingen in risico-evaluatie"

Johan Ceenaeme, OVAM

OP WEG NAAR EEN WERELDWIJDE AANPAK VAN PLASTICS

De Verenigde Naties werken aan een internationaal, juridisch bindend instrument om plasticverontreiniging in een brede context tegen te gaan. Het Belgische voorzitterschap van de Raad van de EU zal daarin een belangrijke rol spelen: we willen een gemeenschappelijk Europees standpunt bereiken en een dialoog met andere landen onderhouden.

Tijdens de vijfde sessie van de United Nations Environment Assembly (UNEA-5), 's werelds hoogste besluitvormingsorgaan voor zaken met betrekking tot het milieu, stemden 175 landen in met een resolutie om plasticverontreiniging aan te pakken met een nieuw internationaal verdrag. Die beslissing vormde de basis voor de oprichting van een Intergovernmental Negotiating Committee (INC), dat tijdens vijf sessies een tekst moet uitwerken.

Tijdens het Belgische voorzitterschap van de Raad van de EU vindt een belangrijke fase in de onderhandelingen plaats. België wacht de taak om samen met alle Europese lidstaten te streven naar een hoog ambitieniveau en tegelijk de dialoog met andere landen te blijven voeren.

Eind 2024 staan we hopelijk dicht bij een overeenkomst over het eerste (internationale) verdrag tegen plasticverontreiniging.

Pieter Vervinckt, team Internationaal Beheer van de OVAM: "Dat verdrag zou voor plasticverontreiniging kunnen worden wat het Verdrag van Parijs is voor de klimaatcrisis. Het bijzondere aan de resolutie die aan de basis ligt van het toekomstige verdrag is dat ze de

volledige levenscyclus van plastic in het vizier neemt. Tot nu toe lag de focus op het internationale niveau eerder bij plasticverontreiniging in de zee. Daarnaast waren er natuurlijk ook al regels rond grensoverschrijdend transport van plastic afval. Nu wordt er ook nagedacht over de productie van plastic polymeren, recyclage van plastics, de aanwezigheid van zorgwekkende stoffen en welke problematische en onnodige toepassingen we op termijn zouden kunnen uitfaseren. Alle vormen van plasticverontreiniging zitten mee in de scope, met aandacht voor zowel gezondheids- als milieurisico's."

Hoe ziet het verdere verloop van resolutie naar verdrag eruit?

Vervinckt: "Het is een stapsgewijs proces. In Parijs had het INC-Secretariaat, dat het proces ondersteunt, een *options for elements*-paper voorbereid: een overzicht van alle elementen die mogelijk in het verdrag kunnen komen. Daar hebben landen, maar ook zogenaamde 'waarnemers' uit alle hoeken van de maatschappij, uitvoerig hun visie op gegeven om de paper te upgraden naar een *zero draft*. Zeg maar een eerste versie van hoe het toekomstige verdrag er zou kunnen uitzien. En zo wordt de tekst gaandeweg steeds concreter. Het onderhandelingscomité

moet haar werk in principe afronden in vijf bijeenkomsten. Een ambitieuze kalender. Als dat zou lukken, volgt een officiële slotconferentie om het verdrag te ondertekenen.”

“Besluitvorming in internationale processen gebeurt als het ware in laagjes, bijna als een ‘institutionele lasagne’. Eenvoudig gesteld begint dat voor ons al op het Vlaamse niveau, waar verschillende organisaties zoals het Departement Omgeving, Economie, het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) en ook de OVAM tot een gezamenlijke positie komen. Voor ons is het Uitvoeringsplan Kunststoffen 2020-2025 een ijkpunt, te meer er in dit plan ook wordt aangestuurd op internationale samenwerking.”

“De laag daarboven behelst een afstemming met de andere gewesten en de federale overheid. Sommige elementen in het verdrag (zoals uitgebreide producentenverantwoordelijkheid) behoren tot gewestelijke bevoegdheden, andere (bijvoorbeeld productbeleid) zijn federaal. Na de intra-Belgische uitwisselingen op technisch niveau moet nog een politieke bekrachtiging volgen.”

“In deze internationale context spreekt de EU met één stem waardoor we zwaarder kunnen wegen in de onderhandelingen. Maar daarom moeten de 27 lidstaten eerst tot een gezamenlijk standpunt komen. Daar speelt het voorzitterschap van de Raad een cruciale rol in: zij moeten zich in de zoektocht naar een consensus sierlijk bewegen tussen de meningen van 27 landen. Spanje nam daar de afgelopen maanden het voortouw in en dat intensieve werk nemen wij nu van hen over. Geen makkelijke opdracht. Gelukkig is er een sterk, dynamisch en hecht team van gemotiveerde collega's. Niet onbelangrijk, want tijdens zo'n conferentie zijn weekenddagen ook werkdagen. En die kunnen al eens uitlopen tot in de nachtelijke uren.”

U was zelf aanwezig op de laatste vergadering in Kenia als lid van het Belgische onderhandelingssteam. Wat was jullie rol daar?

Vervinckt: “Iedereen uit het team heeft er zijn of haar specifieke rol te spelen, afhankelijk van wie er bevoegd is of wie veel expertise heeft op een concreet deeltopic. Tijdens de dagelijkse ontbijtcoördinatievergadering overlopen we de dagorde en wordt er helder afgestemd. Sommige collega's zullen bezig zijn met het uitwerken van tekstvoorstellen, terwijl andere collega's, samen met de Europese Commissie, een bilateraal gesprek houden met Japan of China.”

“Het bijzondere is dat de volledige levenscyclus van plastic in het vizier komt”

Pieter Vervinckt, OVAM

“Als voorzitter van de Raad zal België twee cruciale rollen hebben. Aan de ene kant verder sleutelen aan Europese standpunten die door alle lidstaten kunnen gedragen worden en dat voor de vele onderwerpen die binnen het verdrag vallen. Daarnaast een constructieve dialoog aangaan met stakeholders en andere landen in het bijzonder. Onderhandelen op internationaal niveau is bijna als koorddans. Er zijn ontwikkelingslanden of kleine eilandstaten die vooral lijden onder de plasticverontreiniging en internationale actie verwachten. Maar er zijn ook landen die afhankelijk zijn van olie voor hun inkomsten of met productie van plastics welvaart willen opbouwen. We mogen als EU zeker niet in hybride vervallen als we iedereen aan boord willen houden.”

Wat is u verder nog bijgebleven uit de vorige bijeenkomsten?

Vervinckt: “Door het internationale werk ontstaat er een interessante dynamiek. Zo heeft zich bottom-up een internationale coalitie van wetenschappers gevormd. Het gaat om een academisch netwerk waarin verschillende expertises zijn gebundeld. Van experts die werken op chemische recyclage tot professoren die onderzoek voeren naar de afbreekbaarheid van composteerbare plastics. De wetenschappers nemen ook deel aan de conferentie en stellen zich, bijna als een soort helpdesk, beschikbaar voor alle delegatieleden. Daar hebben wij uiteraard ook al gebruik van gemaakt.”

“Op zo'n bijeenkomst ontmoeten honderden collega's, wetenschappers, ondernemers en ngo's van over alle windstreken elkaar. Iedereen deelt dezelfde context en dan is een gespreksonderwerp tijdens de lunch of aan de koffiebar snel gevonden. Kennisuitwisseling voltrekt zich bijna als vanzelf en dat werkt inspirerend. Beleidsmakers gaan met nieuwe inzichten en ideeën naar huis en komen tot een beter begrip van de plasticverontreiniging met al haar complexiteiten. En dat heeft hoe dan ook haar verdienste, ongeacht wat het ambitieniveau van het verdrag uiteindelijk worden zal.”

UNEA-6

Een circulaire aanpak voor de triple crisis

De zesde editie van de Milieu-assembly van de Verenigde Naties (UNEA-6) staat in het teken van de drievoudige planetaire crisis: klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en verontreiniging. Binnen het Belgische voorzitterschap coördineert de OVAM de voorbereiding van een Europese resolutie over de circulaire economie.

De Milieuassembly van de Verenigde Naties is 's werelds hoogste besluitvormingsorgaan voor het leefmilieu. Op deze bijeenkomst wordt internationale milieuwetgeving aangenomen, en prioriteiten bepaald voor het wereldwijde milieubeleid. Vorige edities leverden al resoluties rond oceaanpollutie en plastics op. Deze keer draait de conferentie rond de *triple crisis* van klimaat, biodiversiteitsverlies en verontreiniging. Problemen die dermate met elkaar verbonden zijn, dat een gezamenlijke aanpak zich opdringt.

Kris Van Looy, beleidsmedewerker team Internationaal Beheer bij de OVAM: "De conferentie gaat van start op 26 februari 2024, tijdens het Belgische voorzitterschap. Dus zal het onze taak zijn om eerst met de EU-landen een overeenkomst te bereiken en dan op UNEA-6 onze positie voor te stellen. In de aanloop naar een UNEA-bijeenkomst bereiden de lidstaten resoluties voor, die dan als basis dienen voor de gesprekken. Voor deze editie werken we vanuit de Europese Unie aan voorstellen rond water en circulaire economie. Bij die laatste ben ik de coördinator, gezien we daar met de OVAM ook sterk

op inzetten. De Commissie en de vorige voorzitter, Spanje, deden al heel wat voorbereidend werk. Tegen 18 december moesten de lidstaten hun tekstvoorstellen ingediend hebben. Nu gaan wij ermee aan de slag om de verschillende standpunten op elkaar af te stemmen."

Welke rol kan een circulaire economie spelen bij de aanpak van de triple crisis?

Van Looy: "Onze focus ligt bij het verminderen van de materiaalconsumptie, en dat heeft een impact op elk van de drie crisissen. Als we minder materialen gebruiken, ontginnen we minder primaire grondstoffen. Die zijn vaak te vinden onder hotspots van biodiversiteit, zoals het Amazonewoud of Congo. Aan de andere kant zorgen we voor minder verontreiniging als we materialen langer in de kringloop houden en dus minder afval genereren. Minder consumeren verlaagt ook het energieverbruik voor transport, raffinage, productie, recyclage ... Allemaal elementen die een stevige koolstofvoetafdruk hebben. Daarnaast is efficiënt omspringen met grondstoffen heel belangrijk voor Europa en de VN. Het International Resource

“Vanuit de Europese Unie werken we aan voorstellen rond water en circulaire economie”

Kris Van Looy, OVAM

Panel zal op UNEA de nieuwe Global Resources Outlook presenteren: de stand van zaken op het vlak van de materialen die we nodig hebben voor de transitie naar een groene, circulaire economie. We zullen in elk geval nog veel primaire grondstoffen moeten ontginnen om die omschakeling te maken. Daarom is het belangrijk dat de circulaire economie klaar is om al dat materiaal in de kringloop te houden. Circulariteit is een belangrijk onderdeel van de Europese Green Deal en dat wil de EU dus ook inbrengen tijdens UNEA-6.”

Welke middelen heeft UNEA om verandering teweeg te brengen?

Van Looy: “Na de aanname van een resolutie zet UNEA meestal een werking met expertengroepen op, zoals nu ook gebeurt met het Intergouvernementeel Onderhandelingscomité (INC) over plasticverontreiniging. De lidstaten kunnen daar tot een onderling bindend verdrag komen. Het gaat dan wel over verplichtingen op beleidsniveau: UNEA zal geen wetgeving rechtstreeks aan burgers opleggen. De afspraken kunnen ook nog worden bijgesteld; op

UNEA-4 en -5 waren er ook al resoluties over duurzame consumptie en productie. Nu bouwen we daarop verder en leggen we nieuwe accenten, zoals het aan banden leggen van de uitvoer van textielafval, oude batterijen en tweedehands voertuigen. Die verdwijnen nog vaak uit onze kringloop via transporten naar Afrika, om daar in vervuilende omstandigheden ofwel nog deels gebruikt, maar veelal onmiddellijk verbrand of gestort te worden. Daar kunnen we hopelijk een win-win voor alle betrokken partijen vinden.”

“Sowieso moeten we rekening houden met de uiteenlopende noden in verschillende landen. In Centraal-Afrika en zelfs in de Verenigde Staten kijken ze op een heel andere manier naar de circulaire economie. Als we een resolutie op internationaal niveau willen bereiken, moeten we dus rekening houden met een zekere abstractie en algemeenheid in de tekst. Maar zo’n bijeenkomst draait om veel meer dan enkel de aanloop naar een verdrag. Het gaat ook over technologie en expertise uitwisselen, om op die manier wereldwijd circulaire kennis en capaciteit op te bouwen.”

DÉ EVENEMENTEN VAN ONS VOORZITTERSCHAP

Als voorzitter van de Raad van de EU zoekt België naar consensus over lopende wetsvoorstellen. Dat gebeurt niet enkel tijdens officiële onderhandelingen, maar ook op allerlei events. Daar kunnen de EU-lidstaten en andere internationale partners en stakeholders informele contacten leggen en goede praktijkvoorbeelden delen. Tijdens het Belgische voorzitterschap zal de OVAM twee belangrijke events mee organiseren.

CIRCULAIRE ECONOMIE: CONFERENTIE

Op **15 en 16 april 2024** verwelkomt het *World Circular Economy Forum* in Brussel tal van partners uit de kenniswereld, de financiële sector, het bedrijfsleven, de verschillende overheden en het maatschappelijk middenveld. Aansluitend – op 17 april – coördineert Vlaanderen Circulair een Conferentie rond de circulaire economie, in het kader van het Belgische voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie.

Voor praktische informatie kunt u terecht op de link hieronder, of scan de QR-code met uw smartphone.

www.circulareconomyforum.be

BODEMWEEK: COMMON FORUM (zie p. 15)

Van **11 tot 15 maart 2024** is het bodemweek in Brussel. Die gaat van start met het tweedaagse Common Forum on Contaminated Land, gevolgd door een dag ideeënuitswisseling met de private stakeholders van het Network for Industrially Contaminated Land in Europe (NICOLE). Op 14 en 15 maart organiseert de OVAM vervolgens de vijfde editie van **ENSOR**, een gratis congres rond nieuwe zorgwekkende stoffen.

Voor praktische informatie over ENSOr 5 kunt u terecht via de link hieronder, of scan de QR-code met uw smartphone om rechtstreeks naar de juiste pagina te gaan.

www.ensor-conference.eu

